

Цирцея

Це історія кохання і втрат, рішучості й невтомної боротьби. Перед вами постане грецький пантеон очима Цирцеї — хитрої чарівниці, підступної красуні-спокусниці. Але це також історія жінки, яка виборює собі місце у світі чоловіків, адже іноді під знайомою поверхнею прихована й інша, глибша історія.

Цирцея, дочка бога Сонця Геліоса, виявилася незвичайною навіть за міркою богів — з рідкісною чаклунською силою, що здатна перекинути світ догоридригом. Навіть Зевс відчув у ній загрозу, тому відіслав дівчину на безлюдний острів. Тепер Цирцея — вигнанка, яка ще дужче вдосконалює свою магію.

У її житті з'являються славнозвісні Дедал з Ікаром, Мінотавр, Медея та легендарний Одісей. Але зрештою Цирцея розуміє, що самотня — і поміж богів, і поміж смертних. Жорстока доля чатує на неї, тож їй треба раз і назавжди визначитися, належить вона до богів, від яких народилася, або ж до смертних, яких полюбила понад усе.

НАЙКРАЩА КНИЖКА РОКУ ЗА ВЕРСІЯМИ NPR, THE WASHINGTON POST,
BUZZFEED, PEOPLE, TIME, AMAZON, ENTERTAINMENT WEEKLY, BUSTLE, NEWSWEEK

ПЕРЕМОЖЕЦЬ GOODREADS CHOICE AWARD

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

Натеніелу

*νόστος*¹

¹ Повернення додому, одне з ключових понять класичної грецької культури, звідси «ностальгія» (гр.). (Тут і далі прим. ред.)

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Коли я народилася, ще не існувало наймення того, чим я була. Мене називали німфою, гадаючи, що буду така сама, як мати, і тітки, і тисячі братів та сестер. Найменші з менших богинь, ми знали про свою скромну силу й про те, що навряд чи забезпечимо нею свою вічність. Ми розмовляли з рибами й рослили квіти, випестували краплі дощу в хмарах і морську сіль у хвилях. Оце слово *німфа* було насправді мірою і знаменням нашого майбуття. У нашій мові воно означає не тільки богиню, а й *наречену*.

Моя мати була однією з них — наядою, покровителькою джерел і струмків. Вона впала батькові в око, коли той прийшов у палац відвідати її батька Океана. Тоді Геліос й Океан часто гостювали один в одного. Вони були братами в перших і одного віку, хоча на вигляд було не так. Мій батько сяяв ясно, мовби щойно викувана бронза, тоді як Океан народився з набряклими очима й білою бородою аж до колін. Обидва були титанами й воліли товариства один одного, а не тих писклявих богів з Олімпу, які не бачили творення світу.

Палац Океана — справжнє диво, глибоко занурене в земну товщу, високі палати якого вкрито позолотою. Ноги богів століттями вигладжували тамтешню кам'яну підлогу. У кожному покої вчувалося тихе шумотіння Океанової річки — джерела всіх земних прісних вод, такої темної, що годі розрізнити, де вона закінчується й починається кам'яне русло. На її берегах виростили трави й м'які бліді квіти, а також незліченні діти Океана: наяди, німфи й річкові боги. Лискучі, наче видри, вони, сміючись, пускали колом золоті кубки й борюкалися, бавлячись у любовні ігри. І посеред них, перевершуючи всіх красою, сиділа моя мати.

Вона мала тепло-брунатне волосся, і кожне його пасмо було таке блискуче, наче світилося зсередини. Мама відчула позирки мого

батька, гарячі, немов спалахи багаття. Я бачу, як розправляє вона своє вбрання, щоб воно ледь прикривало плечі, і як занурює блискучі пальці у воду. Я бачила тисячі таких її хитрощів багато разів. Батько завжди реагував на них. Він вірив, що природний лад світу існує для його втіхи.

— Хто це? — запитав він Океана.

В Океана вже було чимало золотооких онуків від мого батька, і він радий був мати ще.

— Моя донька Перса. Вона твоя, якщо ти хочеш її.

Наступного дня батько знайшов Персу поблизу її джерела у вишньому світі. То було прегарне місце під густим гіллям дубів, заросле важкоголовими нарцисами. Там не було бруду, слизьких жаб, а лише чисте кругле каміння, крізь яке проростала трава. Навіть мій батько, байдужий до вишуканих підступів німф, замилювався ним.

Моя мати знала, що він іде. Вона була тендітна, але хитра, а її розум — наче гострозубий вугор. Вона знала, котра дорога виводить до влади таких, як вона, і на тій дорозі не було ані байстрят, ані прибережних любовних ігрищ. Коли він постав перед нею, зодягнутий у всю свою славу, вона зареготала до нього:

— Лягти з тобою? З якого дива?

Звісно, мій батько міг узяти що хотів. Але Геліос тішив себе думкою, що всі жінки охоче йдуть до його ложа — і рабині, і богоподібні. Його вівтарі курилися доказами того — димом пожертв пузатих матерів і веселеньких байстрят.

— Або заміжжя, — мовила вона до нього, — або нічого. І якщо заміжжя, то знай: у полі можеш гуляти з усіма дівчатами, з якими лише захочеш, але жодної не приведеш додому, бо тільки я пануватиму у твоїх палатах.

Умови, обмеження. Це було дивиною для мого батька, а богам ніщо так не любе, як новина.

— Нехай, — відказав він і скріпив їхню угоду, подарувавши їй намисто з найрідкіснішого бурштину — творіння своїх рук.

Згодом, коли народилася я, він дав їй ще один разок намиста й ще по одному за всіх моїх трьох братів та сестер. Я не знаю, що тішило її

більше: осяйні намиста чи заздрість сестер. Гадаю, вона збирала б їх цілу вічність, доки вони не повисли б на її шиї, мов ярмо на волю, якби великі боги не спинили її. Тоді вони вже розвідали, хто такі ми всі четверо.

— Ти можеш мати ще дітей, — звістили вони їй, — але не з ним.

Та інші чоловіки не дарували їй бурштинових намист. То був єдиний раз, коли я бачила її плач.

Коли я народилася, моя тітка — не буду обтяжувати вас її ім'ям, бо в моїй розповіді повно тіток, — умила й сповила мене. Друга причепурила матір, знову підвівши червоним її уста, розчесавши волосся гребенями зі слонової кості. Третя пішла до дверей і впустила мого батька.

— Дівчинка, — сказала йому мати, зморщивши носа.

Але мій батько радий був і донькам — лагідним на вдачу й золотавим, наче перше чавлення олив. Люди й боги дорого платили за нагоду плодитися з їхньої крові, і батькова скарбниця мала таку славу, з якою міг позмагатися хіба що сам володар богів. Він поклав, благословляючи, свою руку мені на голову й промовив:

— Вона знайде собі гідну пару.

— Наскільки гідну? — допитувалася мати.

Її розрадило б те, що мене могли обміняти на щось краще.

Батько міркував, гладячи пасма мого волосся, роздивляючись мої очі й обриси щік.

— Напевне, царевича.

— Царевича? — перепитала мати. — Ти ж не говориш про когось смертного?

Відраза була на її обличчі. Одного разу, ще юною, я запитала, який вигляд у смертних. Батько відповів:

— Вони мають ту саму подобу, що й ми, але й хробак має подобу кита.

Мати висловилася простіше: «Дикі мішки гнилого м'яса».

— Вона, напевно, вийде за сина Зевса, — наполягала мати.

Мати вже уявляла собі, як сидітиме на олімпійських учтах праворуч від цариці Гери.

— Ні. Її волосся смугасте, наче в рисі. І підборіддя. Занадто гостре, щоб бути гарним.

Мати й не думала сперечатися. Як і всі, вона чула історії про те, яким нестримним може бути гнів Геліуса: «Хоч і ясна в нього позолота, не забувай, яким вогнем він палає».

Вона встала. Живіт її зник без сліду, стан підтягнувся знову, щоки запалали свіжим, невинним рум'янцем. Увесь наш рід одужує швидко, але вона була ще спритніша: донька Океана, яка метала дитинчат, як ікру.

— Ходімо, — сказала вона. — Зробімо собі когось кращого.

Я росла швидко. Немовлям пробула години й незчулася, як виросла з дитячого віку. Моя тітка залишилася, сподіваючись догодити моїй матері, і назвала мене Цирцесю² — Соколицею — за мої жовті очі й дивний писклявий плач. Але вона зникла, щойно зрозуміла, що мати звертає на її турботу не більше уваги, ніж на землю під своїми ногами.

— Мамо, — сказала я, — тітка пішла.

Мати не відповіла. Батько вже вирушив на своїй колісниці в небо, і вона заплітала квіти у волосся, готуючись іти потайними водними переходами, щоб долучитися до сестер на трав'янистих берегах. Я могла піти їй услід, але тоді мусила б сидіти в ногах своєї тітки, поки вони пліткуватимуть про речі мені байдужі й незрозумілі. Тому я залишилася.

У палатах мого батька було темно й тихо. Його палац, схований у кам'яній товщі землі, стояв поряд із палацом Океана, і всі його стіни були з вилощеного обсидіану. А чом би й ні? Вони могли бути з усього, що є у світі, — криваво-червоного мармуру з Єгипту чи бальзамового дерева з Аравії, — досить було побажати. Але батьку подобалося, як відбивалося від обсидіану світло, як палахкотіла вогнем його гладенька поверхня, коли він ішов. Звісно, він і гадки не мав, яким чорним усе ставало, коли його не було. Батько ніколи не зміг би уявити світу без себе в ньому.

Тієї пори я могла робити що хотіла: запалити смолоскип і бігти, дивлячись, як наздоганяють мене пасма темряви. Лежати на гладенькій долівці й колупати її пальцями. У ній не було личинок або черв'яків, тоді я й не здогадувалася про них. У тих палатах жили ми самі.

Коли батько повернувся вночі, земля здригнулася, наче кінський тулуб, і поколупана долівка вирівнялася сама. За якусь мить повернулася й мати, пахнучи квітами, і побігла вітати батька, а він дозволив їй повиснути в нього на шиї. Батько випив вина й пішов до свого великого срібного крісла. Я попростувала за ним. *Вітаємо вдома, батьку, вітаємо вдома.*

П'ючи вино, він грав у шашки. Нікому не дозволено грати з ним. Він переставляв кам'яні кружки, обертав дошку й переставляв їх знову. Мати заговорила медово-солодким голосом:

— Чи не час лягати в ліжко, коханий?

Вона оберталася перед ним, наче на рожні, поволі показуючи звабу свого тіла. Тоді він найчастіше полишав гру, а іноді ні — і я тішилася найбільше, бо мати йшла собі геть, грюкаючи дверима з миррового дерева.

Під ногами в мого батька весь світ ставав золотим. Усе в ньому світилося: його жовта шкіра, іскристі очі, бронзове волосся. Його тіло було гаряче, як жарівниця, і я горнулася до нього так близько, як він дозволяв мені, наче ящірка до полудневих скель. Моя тітка сказала, що деякі з менших богів ледве могли дивитися на нього, але я була його дочка і його кров. Я дивилася на його обличчя так довго, що, коли відвертала погляд, воно далі стояло в мене перед очима, осяваючи стіни й інкрустовані столи, навіть мою шкіру.

— А що станеться, — запитала я, — якщо смертний побачить тебе в усій твоїй славі?

— Він спопеліє за мить.

— А якщо смертний побачить мене?

Батько всміхнувся. Я прислухалася, як рухаються кружальця шашок, до того добре знайомого звуку, коли мармур треться об дерево.

— Смертний вважатиме себе щасливцем.

— Я не спалю його?

— Ніколи.

— Але ж мої очі такі, як і твої.

— Ні, — відповів він. — Дивися. — Його погляд упав на колоду, що лежала біля вогнища. Вона розгорілася, запалала й зрештою впала, спопелівши, на землю. — І це ще найменша з моїх сил. Ти можеш так само?

Цілу ніч я сиділа, утупивши очі в колоду. Я не могла.

Народилася моя сестра, а згодом — брат. Я не можу сказати, скільки насправді минуло часу. Божественні дні плинуть, як вода в зливу, а тоді я ще не опанувала вміння смертних лічити їх. Ви, напевно, подумаете, що батько повинен би навчити нас, бо хто краще за нього знає про кожен схід сонця. Але навіть він зазвичай називав моїх брата й сестру близнюками. І справді, тієї миті, коли народився мій брат, вони сплелися одне з одним, як норки. Мій батько благословив їх обох однією рукою.

— Ти, — мовив він до моєї сьайливої сестри Пасифаї, — вийдеш заміж за вічного сина Зевса.

Він мовив це пророчим голосом, тим, яким говорив, що неминуче станеться. Мати засяяла, почувши це, і міркувала, у яке вбрання зодягнеться, ідучи на Зевсові учти.

— А ти... — промовив він до брата звичним голосом, лунким і ясним, наче літній ранок. — Усякий син удається в матір.

Мати втішилася, почувши це, і вирішила, що може дати йому ім'я. Вона назвала його Персом на свою честь.

Вони обоє були розумні й швидко второпали, хто є хто. Брат і сестра полюбляли глузувати з мене з-під своїх ручок-лапок:

— Її очі жовті, наче сеча. Голос крикливий, як у сови. Її звать Соколицею, але мали б називати Козою: така вона потворна.

То були їхні перші спроби вжалити мене, і їхнє жало чимраз ставало гострішим. Я навчилася уникати їх, і невдовзі вони знайшли собі кращі розваги серед недолітніх наяд і річних божків в Океанових палатах. Коли моя мати пішла до сестер, вони попрямували їй услід і

запанували над усіма своїми догідливими братиками й сестрицями, які дивилися на них заворожено, як мальки — на щуку.

— Ходи-но сюди, Меліє, — умовляли вони. — Це такий олімпійський звичай — обтинати волосся до самої потилиці. Як ти знайдеш собі чоловіка, якщо ми цього не зробимо?

Коли ж Мелія бачила, що обскубана, наче їжак, сідала й плакала, а вони реготали так, що аж луна йшла печерами.

Я пішла від них. Вибрала тихі батькові покої, намагаючись якнайдовше сидіти біля його ніг. Одного дня — напевно, щоб мене винагородити, — він захотів повезти мене до своєї священної череди корів. То була для мене велика честь, бо я могла сісти в його золоту колісницю й побачити тварин, яким заздрили всі боги, — п'ятдесят сніжно-білих телиць, які тішили батькове око, коли він щодня їздив довкола землі. Я перехилилася з усіяної самоцвітами колісниці, зачаровано дивлячись на землю, що втікала з-під колісниці: багату зелень лісів, зубці гір, широку, безкінечну синь океану. Я шукала смертних, але ми були надто високо, щоб побачити їх.

Стадо паслося на трав'янистому острові Тринакія, і про нього дбали дві мої рідні сестри. Коли ми прибули, вони відразу прибігли до батька і, повиснувши на його шиї, заговорили голосно. З усіх дітей мого батька вони були одні з найпрекрасніших, їхні шкіра й волосся — неначе виліване золото. Лампетія і Фетуса звали їх. Промениста й Осяйна.

— Кого це ти привіз із собою?

— Вона, напевно, котрась із дітей Перси, подивися на її очі.

— Авжеж!

Лампетія — я подумала, що то була Лампетія, — погладила моє волосся.

— Люба, не журися так через свої очі. То дрібниця. Твоя мати дуже вродлива, але вона ніколи не була сильна.

— Мої очі такі, як і ваші, — сказала я.

— Овва! Ні, люба, наші очі ясні, наче вогонь, а волосся — мов сонце на воді.

— Ти мудро робиш, що заплітаєш своє в косу, — рекла Фетуса. — Краще ховати руді пасма. Шкода, що ти не можеш так само вчинити зі своїм голосом.

— Вона могла б замовкнути назавжди. Це було б добре, чи не так, сестро?

— Ще б пак, — посміхнулися вони. — То ми підемо до корів?

Доти я ще ніколи не бачила корів, ніяких узагалі, але це не мало значення: тварини були такі невимовно прекрасні, що їх годі було рівняти з іншими — шкіра чиста, наче пелюстки лілій, а очі лагідні й довговії. Мої сестри вкрили позолотою їхні роги, і, коли вони нахилялися, щипаючи траву, їхні шиї вигиналися, неначе танцівниці. Я бачила, як у надвечірньому світлі мерхло вилискували їхні спини.

— О! — скрикнула я. — Чи можу я торкнутися котроїсь?

— Ні, — заборонив батько.

— Назвати тобі їхні імена? Це Білолиця, та — Ясноока, а ота — Ясочка. Он там Миловида, і Вродливиця, і Золоторога, і Сяйливиця. Он там Ясочка, іще...

— Ти вже назвала Ясочку, — сказала я. — Ти сказала, що ота Ясочка. — Я показала пальцем на корову, яка мирно собі жувала.

Сестри презирнулися, а тоді подивилися на батька однаковими золотими очима. Та він споглядав корів у своїй глибокодумній славі.

— Ти, напевне, помилилася, — відповіли вони. — Ясочка — це та, яку ми щойно назвали. Та Зірочка, ота Блискітка, а...

Мій батько сказав:

— А це що таке? Струп на Вродливиці?

Сестри заговорили наввипередки:

— Який струп? О, цього не може бути! Так, це ота неслухняна Вродливиця, вона знову поранилася сама. От норовиста, чого ти раниш сама себе!

Я нахилилася, придивляючись. То був невеличкий струп, менший за мій найменший ніготь, але батько однаково насупився.

— Ви залікуєте його до завтра.

Сестри закивали.

— Авжеж, авжеж. Вибач, вибач.

Ми знову ступили на колісницю, і батько взяв посріблені віжки. Мої сестри поцілували на прощання його руки, а тоді коні підстрибнули й понесли нас у небо. Перші сузір'я вже прозирали в тьмяному світлі.

Я пригадала, як одного разу батько сказав мені, що на землі є люди, яких називають астрономами і які вивчають його рух у небі. Їх неабияк шанують серед смертних і запрошують у радники до царів; але іноді мій батько засиджувався в якомусь місці й зводив нанівець усі їхні розрахунки. Тоді тих астрономів волокли до царів, яким вони служили, і карали на смерть як шахраїв. Розповідаючи, мій батько всміхався. Вони заслужили на це, говорив він. Геліос-Сонце не корився жодній волі, крім власної. Ніхто не міг наказувати йому.

— Батьку, — сказала я того дня, — чи ми так спізналися, що загинуть астрономи?

— Так, — відповів він, трясучи дзенькотливими віжками.

Коні побігли вперед, і світ став розпливатися попід нами, коли нічні тіні піднеслися на краю моря. Я не дивилася. Мої груди стислися, як насухо викручене прання. Я думала про астрономів. Уявляла, як вони принижено згинаються й плазують, мов черв'яки.

«Помилуйте нас, — ридали вони, опустившись на кістляві коліна, — це не ми винні, це спізналося сонце». — «Сонце ніколи не спізнається, — відказували царі зі своїх престолів. — Ваші слова — блюзнірство, і тому ви повинні померти!» І падали сокири, розтинаючи благальників надвоє.

— Батьку, — сказала я, — я відчуваю щось дивне.

— Ти голодна, — відказав він. — Час трапези вже минув. Твоїм сестрам має бути соромно за те, що вони затримали нас.

Я добре повечеряла, але те моє відчуття не зникало. Напевне, у мене був дивний вираз обличчя, бо Перс і Пасифая захихотіли у своєму ліжку.

— Ти проковтнула жабу?

— Ні, — сказала я.

Проте вони сміялися ще дужче, тручись одне об одного, оповившись руками й ногами, наче змії, які натирають луску. Мати сказала:

— То як там батькові золоті телиці?

— Прегарні.

Перс засміявся.

— Вона не знає! Чи хтось бачив колись таку дурепу?

— Ніколи, — відказала сестра.

Я не повинна була про це запитувати, але все ще витала у своїх помислах, уявляючи собі розітнуті тіла на мармуровій підлозі.

— Чого я не знаю?

Личко моєї сестри справді було як у норки.

— Що він злягається з ними, ясна річ. Саме так і народжуються нові. Обертається в бика й зачинає телят, а потім варить тих, які старіють. Саме тому всі й думають, що вони безсмертні.

— Неправда.

Вони завищали, показуючи на мої розпашілі щоки. На гамір прийшла мати. Вона любила слухати жартики брата й сестри.

— Ми розповіли Цирцеї про корів, — сказав їй мій брат. — Вона не знала.

Мати тихенько засміялася:

— Дурненька Цирцея.

Такими були тоді мої літа. Я радо сказала б, що весь той час чекала, доки зможу нарешті вирватися на волю, але правда була інша: я просто пливла за течією, вважаючи, що приречена тихо страждати аж до кінця днів.

[2](#) Д.-гр. Кірка.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

До нас дійшла чутка, що на одного з моїх дядьків чекає кара. Я ніколи не бачила його, але не раз чула його ім'я, яке промовляли пошепки в моїй сім'ї. *Прометей*. У ті далекі часи, коли людство ще тулилося в печерах, він зневажив волю Зевса й приніс людям дар вогню. З його пломеню повстали всі мистецтва й вигоди цивілізації, які заздрисний Зевс мав намір уберегти від їхніх рук. За такий бунт Прометея заслали в найглибше підземелля світу, доки вигадують йому належне покарання. І тепер Зевс оголосив, що настав той час.

Усі мої дядьки поквапилися до батькового палацу, метляючи бородами й сиплючи страшними словами. То була строката юрба: мешканці річок, які мали м'язи, наче стовбури дерев; просочені ропою морські божки з крабами в бородах; жилаві старигані з тюленевим м'ясом у зубах. Здебільшого вони були не дядьками, а онуками того чи іншого роду. Вони були титанами, як мої батько й дід, а також Прометей, послідками війни богів. Тих, хто не був скалічений чи закутий, приборкали громовиці Зевса.

Колись давно були лише титани — на самому початку світу. Тоді мій дід у перших, Кронос, почув пророцтво, що рідна дитина одного дня скине його з престолу. Коли його жінка Рея народила перше дитя, він вирвав його ще мокре з її рук і проковтнув живцем. Народилося ще четверо дітей, і він поглинув їх усіх точнісінько так, аж доки Рея з відчаю не сповила камінь і не віддала натомість його. Так вона обдурила Кроноса, і після того врятоване немовля, Зевса, потай росли на горі Дікті. Вирісши, він повстав проти батька, узяв громовицю з неба й запхав батькові в горло отруйні трави. Тоді Кронос виблював братів і сестер, які жили в його животі. Вони перейшли на бік свого брата, назвавши себе олімпійцями на честь високої вершини, де стояли їхні престоли.

Думки старших богів розділилися. Чимало з них стало на бік Кроноса, але мої батько й дід пристали до Зевса. Як говорили одні, це сталося тому, що Геліосу була ненависна гордовита пиха Кроноса; другі шепотіли, що пророчий дар допоміг йому передбачити вислід війни. Тривали битви, від яких розтиналися небеса, повітря палало вогнем, і боги розривали один одному плоть до кісток. Кипуча кров просочила землю, і її сила була така, що мало які квіти проростали там, де вона пролилася. Урешті-решт Зевсова міць перемогла. Він закував у кайдани тих, хто протистояв йому, а в решти титанів відібрав силу, наділивши нею своїх братів і сестер, а також дітей, яких вони породили. Мій дядько Нерей, колись могутній правитель морів, став лакеєм у свого нового бога Посейдона. У мого дядька Протея забрали палац і віддали в наложниці всіх його дружин. Тільки мої батько й дід не підупали на силі, не втратили своїх осель.

Титани глузували. Отака подяка? Геліос та Океан переламали хід битви, і всі це знали. Зевс мав наділити їх новою силою та владою, але боявся, що їхня могутність уже дорівнює його власній. Вони поглядали на мого батька, чекаючи на протест, спалах його великого вогню. Проте Геліос далі жив у своїх підземних палатах, якнайдалі від Зевсового ясного як небо зору.

Минули століття. Рани землі загоїлися, і запанував мир. Але скарги богів такі ж невмирущі, як і їхні тіла, і на вечірніх учтах дядьки збиралися під боком у мого батька. Мені подобалося, як вони опускали очі, коли говорили до нього, як завмирили й пильнували, коли він сідав на своє місце. Чаші з вином порожніли, пригасали смолоскипи.

— Минуло вже досить часу, — шепотіли мої дядьки. — Ми знову убралися в силу. Подумай лиш, на що здатен твій вогонь, коли випустиш його на волю. Ти найбільший із крові старших богів, більший навіть від Океана. Більший від самого Зевса, якщо лише захочеш.

Мій батько всміхався.

— Брате, — говорив він, — що це за балачки? Хіба бракує комусь пахощів і диму? Цей Зевс дає всьому раду.

Зевс, якби це почув, напевне, потішився б. Але він не міг бачити того, що я читала на батьковому обличчі. Тих неказаних, недомовлених слів.

Цей Зевс дає всьому раду *поки що*.

Мої дядьки потирали руки й усміхалися. Вони йшли геть, плекаючи надії, міркуючи, що чинитимуть тоді, коли титани запанують знову.

То була моя перша наука. Під гладенькою знайомою поверхнею речей лежить друга, що ніяк не дочекається часу, коли розірве світ надвоє.

Тепер мої дядьки знову юрмилися в батькових покоях, зачочуючи від страху очі. Неждана кара Прометея — це знак, говорили вони, що Зевс та його рід уже хочуть позбутися нас. Олімпійці ніколи не заспокояться, доки не знищать нас. Ми повинні оборонити Прометея чи, навпаки, осудити його, відвернувши Зевсові громовиці від своїх голів.

Я зачала у своєму звичному місці біля батькових ніг. Лежала мовчки, щоб мене не помітили й не вигнали, але відчула, як закипає в грудях кров від тієї приголомшливої звістки: можливо, повернеться війна. Громи зруйнують дощенту наші палати. Афіна, Зевсова донька-войовниця, полюватиме на нас своїм сірим мечем, біч-о-біч з Аресом, своїм убійником-братом. Нас закують у кайдани й кинуть у вогненні ями, звідки немає вороття.

Мій батько говорив спокійно, сяючи золотом з-поміж них:

— Послухайте, браття, якщо Прометея скарають, то тільки по заслuzі. Не спішімо вчиняти змову.

Але дядьки нарікали далі:

— Кара буде прилюдною. Це кривда, наука всім нам. Погляньте, що станеться з титанами, якщо вони не упокоряться.

Мій батько спалахнув пронизливим ясним світлом.

— Це покарання відступника, та й край. Прометея звела на манівці його надмірна любов до смертних. Ніяка це не наука для титанів. Зрозуміло?

Мої дядьки закивали. Розчарування сплелося з полегкістю на їхніх обличчях. *Поки що не буде крові.*

Покарання бога — рідкісна й страхітлива річ, і балачки без угаву тривали в наших палатах. Прометей годі вбити, але чимало пекельних мук могли заступити смерть. Це будуть ножі й мечі чи відірвані руки й ноги? Розжарені спиці чи вогняне колесо? Наяди мліли одна в одній на колінах. Річкові боги стояли, похмурі від хвилювання. Ви не уявляєте, як боги бояться болю. Немає нічого страшнішого для них і нічого нестерпнішого за страждання.

У призначений день двері до вітальні мого батька розчинилися навстіж. Велетенські смолоскипи, саджені самоцвітами, палали на стінах, і при їхньому світлі збиралися німфи й усілякого роду боги.

Граціозні дріади приплинули з лісів, і незворушні ореади спустилися зі скель. Моя мати була там зі своїми сестрами-наядами; кремезні річкові боги збилися в один гурт із білими німфами та морськими богами. Прийшли навіть титани: певна річ, мій батько й Океан, але також мінливий Протей і морський старець Нерей; моя тітка Селена, яка поганяє в нічному небі своїх срібних коней; і четверо вітрів на чолі з моїм крижаним дядьком Боресом. Тисяча ненаситних очей. Не було лише Зевса та його олімпійців. Вони зневажали наші підземні зборища. Пішов поголос, що вони зібралися окремо й споглядали муки в хмарах.

Відати покаранням було доручено Фурії, одній із підземних богинь помсти, яка жила серед мертвих. Моя родина була на звичному чільному місці, і я стояла попереду того велетенського натовпу, прикипівши очима до підлоги. Позаду мене штурхалися й шепталися наяди та річкові боги: «Я чула, у них змії замість волосся. Ні, у них хвости скорпіона, а з очей скапує кров».

У дверях нікого не було. Але недовго. Її обличчя було сіре й безжалісне, наче вирубане з каменю, а за спиною підносилися чорні крила, складені, як у грифа. З рота стирчав роздвоєний язик. На її

голові увивалися змії, зелені й тонкі, наче хробаки, сплітаючись у волоссі, — живі стрічки.

— Я веду в'язня.

Її голос відлунював від стелі, уривчастий і гавкітливий, як у мисливського пса, який жене свою здобич. Вона зайшла в покій. У правій руці тримала бича, і його кінець стиха скреготів, волочачись підлогою. У другій її руці був ланцюг, на якому вона вела Прометея.

Він мав грубу білу пов'язку на очах і рештки туніки довкола пояса. Його руки й ноги були зв'язані. І він не спотикався. Я почула, як дядько шепоче позаду мене, що його кайдани викував великий бог усіх ковалів, сам Гефест, навіть Зевс не зміг би розбити їх. Фурія піднеслася на своїх грифових крилах і ввігнула пута високо в стіну. Прометей повис на них, і його руки напружилися, опуклості кісток проступили крізь шкіру. Навіть я, спізнавши так мало невигод, відчула, як це боляче.

Мій батько промовить щось, подумала я. Або хтось із інших богів. Звісно ж, вони визнають його заслуги, розрадіть добрим словом, бо вони його родина, урешті-решт. Але Прометей висів у тиші й самоті.

Фурія не завдавала собі клопоту промовами. Вона, богиня катувань, знала лише красномовність насильства. Звук бича скидався на хруст зламаних дубових гілок. Плечі Прометея здригнулися, і на його боці розкрилася рана завдовжки з мою руку. Усі навколо видихнули, і цей звук був схожий на звук води, що ллється на розпечене каміння. Фурія знову піднесла бича. *Хрясь*. Закривавлена смуга відірвалася від спини. Вона почала сікти по-справжньому, завдаючи удару за ударом, відсікаючи тіло довжелезними смугами, що хрест-навхрест лягали на шкіру. Ми чули лише хльостання бича й Прометееве приглушене нерівне дихання. Сухожилля випнулися на його шиї. Хтось штовхнув мене в спину, бажаючи бачити краще.

Рани богів гояться хутко, але Фурія тямала у своїй справі й встигала швидше. Вона завдавала удару за ударом, доки шкіра змокрила. Я знала, що боги стікають кров'ю, але ніколи цього не бачила. Він був одним із найбільших у нашому роду, і золоті краплі крові оросили його широку спину.

Фурія бичувала далі. Минали години, а то й дні. Але навіть боги не можуть споглядати таке вічно. Кров і муки стали набридати. Вони пригадали свої втіхи, учти, якими мали насолодитися, м'які ложа, устелені пурпуром, що чекали на їхні руки та ноги. Один за одним вони відходили, і після останнього удару відійшла й Фурія, бо також заслужила на обід після важкої праці.

З обличчя мого дядька зняли пов'язку. Його очі були заплющені, і підборіддя похилилося на груди. Золотисті смуги звисали з його спини. Я чула, як мої дядьки казали, що Зевс дозволив йому просити на колінах про меншу кару. Він відмовився.

Я залишилася сама. Густі, наче мед, пахощі іхору наповнили повітря. Струмені в'язкої крові досі стікали по його ногах. Я відчула, як пульсує кров у моїх жилах. Чи знає він, що я тут? Обережно підступила до нього. Його груди підносилися й опускалися з тихим хрипінням.

— Пане Прометею? — Мій голос був ледь чутний у лункому покої.

Він підвів голову до мене. Розплющені довговії очі були гарні, великі й темні. Його щоки були гладенькі й безволосі, однак у ньому було щось таке ж предковичне, як і в мого батька.

— Я могла б принести тобі нектар, — сказала я.

Його погляд спинився на мені.

— Я був би вдячний тобі за це, — відказав він.

Його голос був лункий, як звук удару об вистояне дерево. Уперше я почула його; він жодного разу не закричав під час катувань.

Я обернулася. Часто дихаючи, пішла переходами до трапезного покою, де лунав сміх богів. На протилежному його кінці Фурія підносила тост у велетенському кубку з викарбуваним глумливим обличчям горгони. Вона нікому не боронила говорити до Прометея, але то не мало значення, бо її діло — карати. Я уявила собі, як її лиховісний голос виє моє ім'я. Уявила, як кайдани стукають на моїх зап'ястках і бич розсікає повітря. Але мій розум нічого не міг уявити далі. Я не знала, що таке побої. І не бачила кольору своєї крові.

Я затремтіла так сильно, що мусила нести чашу обома руками. Що б сказала я, якби хтось мене зупинив? Але, повертаючись, я не зустріла

нікого.

У великій палаті Прометей мовчав, закутий. Його очі знов були заплющені, а рани променились у світлі смолоскипів. Я завагалася.

— Я не сплю, — промовив він. — Ти піднесеш мені чашу?

Я запашіла від сорому. Звісно, він не міг би тримати її сам. Я ступила крок уперед, так близько, що змогла відчувати, як тепло підноситься з його плечей. Земля зволожилася від його пролитої крові. Я піднесла чашу йому до уст, і він випив. Я спостерігала неспішний рух його горла. Його шкіра була прекрасна, як вилощене горіхове дерево. Вона пахла вологим мохом, що просяк дощем.

— Ти ж дочка Геліоса, так? — спитав він, допивши, і я відступила.

— Так.

Це запитання боляче було чути. Якби я була звичайною дочкою, то йому б не довелося запитувати. Я світилася б досконалістю і красою, начерпаною з джерела мого батька.

— Дякую за доброту.

Я не знала, чи була добра, бо мені здавалося, що не знаю нічого. Він говорив поволі, мало не з осторогою, однак його зрада була така зухвала. Мій розум знемагав від суперечностей: «Сміливі вчинки й зухвалі манери — це не одне й те саме».

— Ти голодний? — спитала я. — Можу принести тобі харчів.

— Не думаю, що зголоднію колись.

У його словах не було жалю, що був би доречний для когось смертного. Ми, боги, їмо так само, як і спимо: тому що це одна з великих утіх життя, а не тому, що маємо таку потребу. Ми можемо вирішити, що одного дня перестанемо коритися шлунку, якщо будемо досить сильні. Я не мала сумніву, що Прометей сильний. Після всіх тих годин, які я просиділа біля ніг свого батька, нюхом відчувала силу. Від деяких моїх дядьків нею віяло менше, ніж від стільців, на яких вони сиділи, але мій дядько Океан пахнув так сильно, як масткий річковий мул, а батько — як сліпучий спалах щойно розпаленого вогню. Прометеїв запах зеленого моху наповнив усю кімнату.

Я поглянула вниз на порожню чашу, набираючись відваги.

— Ти допомагав смертним, — сказала я. — Тому тебе покарано.

— Так.

— Розкажеш мені, які смертні?

То було дитяче запитання, але він похмуро кивнув.

— Немає одної відповіді. Усі вони різні. Спільне в них одне — смерть. Знаєш це слово?

— Знаю, — відповіла я. — Але не розумію.

— Боги не розуміють, що таке «смертні». Їхні тіла розсипаються і сходять у землю. Їхні душі обертаються на холодний дим і летять у підземний світ. Там вони не їдять, і не п'ють, і не відчують тепла. Усе, чого вони сягають рукою, тікає від них.

Холод пробіг моєю шкірою.

— Як вони терплять це?

— Як лише можуть.

Смолоскипи тьмяніли, і тіні насувалися на нас, як темні хвилі.

— Це правда, що ти не схотів просити милості? І що тебе не спіймано й ти сам зізнався Зевсові в скоєному?

— Правда.

— Чому?

Він простромив мене поглядом.

— Можливо, ти скажеш мені. Навіщо богам чинити таке?

Я не мала відповіді. Мені здавалося, що це безумство — накликати на себе божественну кару, але не могла сказати цього йому тоді, коли стояла в його крові.

— Не всі боги однакові, — сказав він.

Я не знала, що відповісти. Далекий крик почувся в галереї.

— Тобі час іти. Дехто не любить залишати мене надовго. Її жорстокість проростає хутко, як бур'ян, і вона мусить стинати його знову й знову.

То був дивний спосіб висловити думку, бо стинати мали саме його. Але мені сподобалися його слова, наче в них було сховано таємницю. Річ, що на вигляд як камінь, але виявилася зерном.

— Тоді я піду, — сказала я. — З тобою... все буде добре?

— Досить добре, — відказав він. — Як тебе звуть?

— Цирцея.

Чи усміхнувся від ледве-ледве? Можливо, то я лише лестила собі. Я дрижала від того, що вчинила, вчинила більше, ніж доти в житті. Я обернулася й пішла, повертаючись назад тими чорними галереями. У трапезному покої боги досі пили, сміялись і лежали одне в одного на колінах. Я стежила за ними. Чекала, поки хтось зауважить мою відсутність, але ніхто цього не зробив, тому що ніхто її не помітив. І навіщо це їм? Я була ніщо, камінчик під ногами. Ще одна дитина-німфа з-поміж тисячі тисяч.

Дивне почуття наповнювало мене. Щось загуло в грудях, як бджоли після весняної відлиги. Я підійшла до батькової скарбниці, наповненої іскристими коштовностями: золотими чашами у формі бичачих голів, намистом із лазуриту й бурштину, срібними триногами, різьбленими кварцовими чашами з ручками, вигнутими, наче лебедині шиї. Моїм улюбленим завжди був кинджал, що мав руків'я зі слонової кості з різьбленою пащею лева. Цар віддав його батькові, сподіваючись заслужити ласку.

— І заслужив? — одного разу запитала я в батька.

— Ні, — відповів він.

Я взяла кинджал. У моїй кімнаті його бронзовий край блиснув у світлі свічі, і лев показав зуби. Під ним була моя долоня, м'яка й гладенька. На ній ніколи не буде шраму чи гнійної рани. Ніколи не буде ані найменшого знаку старіння. Я зрозуміла, що не боюся болю. Мене пройняв інший жах: що лезо не вріже взагалі. Що воно пройде крізь мене, наче запавшись у дим.

Але воно не запалося. Гостре лезо розітнуло шкіру, і біль ушпигнув мою руку, ясний і пекучий, як удар блискавки. З неї потекла червона кров, тому що я не мала дядькової сили. Рана довго сочилася, перш ніж почала затягуватися. Я сиділа, дивлячись на неї, і, поки дивилася, знайшла в собі нову думку. Мені соромно казати її, такою незначущою видається вона, як відкриття немовляти, що його рука належить йому. Але я ним і була тоді, немовлям.

Думка була така: усе моє життя — сутінь і глибінь, але я не належу до водних глибин. Я створіння, яке замкнuto в них.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Коли я прокинулася, Прометея вже не було. Золоту кров витерли з підлоги. Отвір, що залишився від оков, уже залатали. Я почула новину від сестриці-наяди: його забрали на велику шпичасту вершину в Кавказьких горах і прикували до скелі. В обід щодня прилітав орел, щоб вирвати в нього печінку й зжерти її ще гарячою. Неймовірна кара, сказала вона, смакуючи кожну подробицю: кривавий дзьоб, пошматований орган, який виростає тільки на те, щоб його було видерто знову.

— Ти можеш собі уявити?

Я заплющила очі. Мала б принести йому списа, подумала я, зброю, якою він міг би визволити себе. Але то було безглуздо. Він не хотів зброї. Він сам її склав.

Балачки про кару Прометея тривали ледве місяць. Дріада вколола одну з грацій своєю шпилькою. Мій дядько Борей та олімпієць Аполлон закохалися в того самого смертного.

Я зачекала, доки мої дядьки припинять пліткувати.

— Чи немає новин від Прометея?

Вони насупилися, ніби я піднесла їм щось гідке на тарілці.

— А які новини можуть бути?

Моя долоня заболіла в місці, де порізано лезом, хоча, певна річ, сліду не було.

— Батьку, — запитала я, — чи Зевс відпустить колись Прометея?

Батько зиркнув скося на шашки.

— Тільки тоді, коли отримає за це щось більше, — сказав він.

— Як-от?..

Мій батько промовчав. Чиясь дочка обернулася на пташку. Борей і Аполлон посварилися через юнака, якого любили, і той помер. Борей

усміхнувся хитро зі свого трапезного ложа. Від його грізного голосу замиготіли смолоскипи.

— Думаєш, я дозволив би Аполлонові прибрати його до рук? Він не заслуговує на таку квітку. Я увігнав диск у голову хлопця, щоб той олімпійський жевжик знав.

Мій дядько видав сміх, у якому хаотично сплелися пищання дельфінів, гавкотіння моржів, плюскання каменів у воду. Нас проминула згряя наяд із білими вугриними животами, що прямували додому, до своїх морських палат.

Перс кинув мигдалем мені в лице.

— Що з тобою цими днями?

— Може, вона закохалася, — сказала Пасифая.

— Ха! — засміявся Перс. — Батько не може віддати її заміж. Повірте, він пробував.

Моя мати зиркнула назад через тендітне плече.

— Добре, що нам хоч не треба чути її голос.

— Я примушу її заговорити, дивіться.

Перс узяв між пальці мою руку й міцно стис.

— Ти переїв, — засміялася до нього моя сестра.

Він спалахнув.

— Вона просто дивачка. Вона щось приховує.

Він схопив мене за зап'ясток.

— Що ти носиш у руці? Вона щось має. Розкрий пальці.

Пасифая відігнула їх назад один по одному, колючи мене своїми довгими нігтями.

Вони опустили очі. Сестра сплюнула.

— Нічого.

Моя мати розродилася знову, цього разу хлоп'ям. Батько благословив його, але не промовив пророцтва, тож мати роззиралася, шукаючи, на кого б його покинути. Мої тітки помудрішали й тримали руки за спинами.

— Я візьму його, — сказала я.

Мати пирхнула, але їй кортіло покрасуватися у своєму новому бурштиновому намисті.

— Гарзд. Принаймні з тебе буде бодай якась користь. Ви зможете пищати одне до одного.

Еет — так назвав його батько. *Орел*. Його шкіра теплилася в моїх руках, як розігрітий на сонці камінь, і була м'яка, як оксамит пелюсток. Милішої дитини я ще не бачила. Він пахнув медом і щойно розпаленим вогнем. Він їв з моїх пальців і не здригався від мого тонкого голосу. Він хотів лише спати, пригорнувшись до моєї шиї, поки я розповідала йому історії. Щохвилини, коли він був зі мною, я відчувала, як мене охоплюють почуття, — то була любов до нього, така велика, що іноді я не могла говорити.

Здавалося, він любить мене взаємно, що було ще більшим дивом. *Цирцея* стало першим словом, яке він вимовив, а другим — *сестра*. Мати могла б відчувати ревності, якби помітила це. Перс і Пасифая позирали на нас, дивлячись, чи почнемо ми війну. Війну? Ми й не уявляли такого. Батько дозволив Еетові покинути наші палати, і він знайшов нам покинуте узбережжя. Той берег був малий і блідий, і дерева ледве ниділи на ньому, але мені він видавався велетенським і пишним диким закутком.

Він виріс миттєво й став вищим за мене, але ми досі ходили руч-об-руч. Пасифая кпинила над нами, казала, що ми схожі на коханців і хочемо бути як ті боги, які злягалися з братом або сестрою. Я сказала, що коли вона думає про таке, то, напевно, сама так вчинила. То була недоладна образа, але Еет засміявся, і я почувалася Афіною, ясноокою богинею мудрості.

Згодом люди скажуть, що Еет набрався дивацтва від мене. Я не можу довести, що це не так. Але пам'ятаю: він був дивний уже тоді, відмінний від будь-якого відомого мені бога. Навіть коли був дитиною, він, здавалося, розумів непідвладне іншим. Він міг назвати потвор, які жили в найтемніших западинах морів. Знав, що трави, які Зевс засунув Кроносу в горло, називали *фармака*. Вони могли творити у світі дива, і чимало їх виростало з упалої крові богів.

Я похитала головою.

— Як ти чуєш такі речі?

— Слухаю.

Я слухала також, але не була улюбленою спадкоємицею батька. Її кликали сидіти на всіх його радах. Мої дядьки почали запрошувати його у свої палати. Я чекала в кімнаті, доки він повернеться, щоб піти разом на той порожній берег і посидіти на камінні, підставивши ноги під морські бризки. Я прихилила щоку до його плеча, і він ставив мені запитання, про які я ніколи не мала й гадки і які ледве могла розуміти, на взір: «До чого подібна твоя божественність?».

— Що ти маєш на увазі? — спитала я.

— Нехай, — відказав він, — я розповім тобі, до чого подібна моя. Вона як стовп води, що без упину ллється сам собою, ясний аж до самого каміння. Тепер твоя черга.

Я спробувала відповісти. Як вітри над проваллям. Чайка, яка кричить у гнізді.

Він похитав головою.

— Ні. Ти кажеш ці речі, бо чула те, що говорив я. До чого вона насправді подібна? Заплющ очі й думай.

Я заплющила очі. Якби була смертна, то відчула б, як б'ється моє серце. Але в богів кров поволі тече судинами, і, правду кажучи, я не почула нічого. Але я не хотіла розчаровувати його. Я притисла руку до грудей і невдовзі наче щось відчула.

— Як мушля, — сказала я.

— Ага! — похитав він пальцем у повітрі. — Мушля устриці чи слимака?

— Слимака.

— І що в тій мушлі? Слимак?

— Нічого, — відказала я. — Повітря.

— Це не те саме, — сказав він. — Ніщо — це порожнеча, а повітря — те, що заповнює все решту. Це віддих, життя і дух, слова, які ми говоримо.

Мій брат — філософ. Скільки ви знаєте таких богів? Наразі я зустріла лише ще одного. Синій купол неба простягся над нами, але я

знову повернулася в той темний покій, де були окупи й кров.

— Я маю таємницю, — сказала я.

Еет звів брови, здивований. Він подумав, що це жарт. Я ніколи не знала того, чого не знав він.

— Вона відтоді, коли ти ще не народився, — сказала я.

Еет не дивився на мене, поки я говорила про Прометей. Його розум працює найкраще, казав він сам, коли його не відволікають. Погляд його вперся у видноколо. Він був гострий, як в орла, на честь якого брата названо, і міг проникати в найглибші надра речей, наче вода, що проточує нещільний посуд. Коли я закінчила, він надовго замовк. Урешті сказав:

— Прометей був богом пророцтва. Він знав, що його покарають, і знав як. Але однаково це зробив.

Я не думала про те, що, коли Прометей ніс вогонь людям, знав, що на нього чекають орел і та одинока вічна скеля.

— Досить добре, — відповів він, коли я запитала, чи все з ним буде добре.

— Хто ще знає про це?

— Ніхто.

— Ти певна? — Його голос наповнився тривогою, до якої я не звикла.

— Ти нікому про це не казала?

— Ні, — відповіла я. — А кому я могла казати? Хто повірив би мені?

— Справді. — Він кивнув. — Нікому не треба казати. Більше не говори про це нікому, навіть мені. Тобі пощастило, що про це не дізнався батько.

— Гадаєш, він розсердився б? Прометей — його брат у перших.

Він пирхнув.

— Усі ми брати й олімпійці також. Через тебе батько здавався б дурнем, який не має влади над своїми дітьми. Він кинув би тебе на поталу воронам.

Я відчула, як від жаху стискає живіт, і брат засміявся з виразу мого обличчя.

— Саме так, — сказав він. — І за що? Прометей однаково покарано. Послухай моєї поради. Наступного разу, коли вирішиш переступити

волю богів, роби це з кращої причини. Я не хотів би бачити, як мою сестру спалюють на попіл через якусь дрібницю.

Пасифая заручилася. Вона просилася заміж уже тривалий час, сидячи в батька на колінах і муркочучи, як би хотіла народити доброму чоловікові діток. Мого брата Перса покликали їй на допомогу, і він за кожною трапезою підносив кубок за її шлюбний вік.

— Мінос, — сказав мій батько з трапезного ложа. — Син Зевса й цар Криту.

— Смертний? — мати підвелася. — Ти казав, це буде бог.

— Я казав, що він буде вічним сином Зевса, і він ним є.

Перс хихикнув.

— Пророцтва, пророцтва. То помре він чи ні?

Кімнату освітив спалах, палючий, наче вогонь.

— Досить! Мінос правитиме душами інших смертних у потойбіччі. Його ім'я пам'ятатимуть віками. Усе вже вирішено.

Мій брат не посмів нічого сказати, і мати також. Я кинула погляд на Еета й почувала його слова, наче він вимовив їх:

— Бачиш? Пояснення просто смішне.

Я думала, що сестра плакатиме через таке приниження. Але коли поглянула на неї, вона всміхалася. Що це означало, я не могла сказати: мій розум спішив уже деінде. Я відчула, як горить моя шкіра. Якщо там буде Мінос, то разом із ним і його почет: царедворці, радники, васали й астрономи, підчаші, слуги й служки. Усі ті створіння, за яких Прометей віддав свою вічність. Смертні.

У день весілля батько повіз нас через море в золотій колісниці. Бенкет справляли на Криті, у великому палаці Міноса в Кноссі. Стіни свіжо поштукатурено, і зі стелі звисали яскраві квіти; килими палахтіли жовтогарячими барвами. У гості прийдуть не лише титани. Мінос — син Зевса, тому кровожерні олімпійці прийдуть також, щоб віддати свою повагу. Довгі колони хутко заповнили боги в усій своїй славі — вони теленькали прикрасами, сміялися, поглядали, кого запрошено,

крім них. Найтісніше кільце було навколо мого батька — безсмертні всякого роду збилися навколо нього, щоб привітати із цим осяйним союзом. Мої дядьки тішилися чи не найбільше: Зевс навряд чи виступить проти нас, поки триватиме шлюб.

У свої весільні дні Пасифая налилася красою, як дозрілий плід. Її шкіра золотилася, а волосся спалахувало, мов сонце на блискучій бронзі. Навколо неї походжала добра сотня веселеньких німф, одна поперед одної розповідаючи їй, яка вона пречудова.

Я відійшла далі від тисняви. Титани проминали мене: моя тітка Селена; дядько Нерей, за яким волоклися водорості; Мнемосіна, мати спогадів, і її легконогі доньки. Я пробігла поглядом по юрбі, шукаючи.

Знайшла їх нарешті на самому краю хоромів. Тьмяне згромадження постатей, які поскиляли голови. Прометей сказав мені, що всі вони різні, але розгледіти змогла лише безликий гурт, у якому всі мали ту саму тьмяну спітнілу шкіру, те саме збористе вбрання. Я підступила ближче. Їхнє волосся було безживне, і зм'яклі тіла обвисали на кістках. Я спробувала уявити, як підступаю до них, торкаюся рукою тієї змертвілої шкіри. Від самої думки мене морозом усипало. Тоді я вже чула історії, які нашіптували одна одній мої сестри в перших, — що могли вони вчинити з німфами, заставши тих на самоті. Гвалт і насильство, наруга за наругою. Мені важко було повірити. Вони були слабкі, як пластини грибів. Соромливо опускали очі, стоячи якнайдалі від божеств. Зрештою смертні розповідають свої історії про тих, хто змішався з богами. Невчасний погляд, нога, що піткнулася не туди, куди треба, могли наслати смерть і горе на їхні родини в десятках поколінь.

То щось схоже на велетенську череду страху, думала я. Зевс на самій вершині, і мій батько ледь позаду. Далі Зевсові брати, сестри й діти, після них — мої дядьки, а тоді, нижче, — довгі лави річкових богів і морських володарів, фурії, вітри та грації; і вже після них, на самісінькому дні, сиділи ми, німфи й смертні разом, роздивляючись одні одних.

Еетова рука піднеслася до мого плеча.

— Нема на що дивитися, еге ж? Ходи, я знайшов олімпійців.

Я пішла за ним, відчуваючи, як гупає в скронях кров. Я ніколи їх ще не бачила, тих божеств, які правили зі своїх небесних престолів. Еет повів мене до вікна, що виходило в осяяний сонцем двір. І там були вони всі: Аполлон, володар ліри й осяйного лука; його близнючка, місяцесяйна Артеміда, безжалісна мисливиця; Гефест, бог ковальства, що викував ланці, якими прикуто Прометея; замислений Посейдон, чий тризубець повеліває хвилями, і Деметра, богиня достатку, чий врожаї годують увесь світ. Я дивилася, як рівно плинуть вони, сповнені влади. Здавалося, саме повітря розступалося всюди, де вони йшли.

— Ти бачиш Афіну? — прошепотіла я.

Мені завжди подобалися історії про неї, сивооку войовницю, богиню мудрості, чий розум швидший за блискавицю. Проте її тут не було. Можливо, сказав Еет, вона надто горда, щоб водитися з припнутими до землі титанами. Можливо, надто мудра, щоб лестити іншим своєю присутністю. Або, можливо, вона таки там була, але захована навіть від очей інших богів. Вона, одна з наймогутніших олімпійців, могла вчинити це, спостерігаючи за течіями влади й підслуховуючи наші таємниці. Від самої цієї думки в мене щока взялася морозом.

— Ти думаєш, вона чує нас тепер?

— Не будь дурною. Вона тут заради великих богів. Дивися, іде Мінос.

Мінос, цар Криту, син Зевса й смертної жінки. «Напівбог» — називали таких, як він, — смертний сам, але благословенний божественним батьківством. Він височів над своїми радниками, і його волосся було густе, як щітка, а груди — широкі, неначе корабельна палуба. Його очі нагадали мені обсидіанові палати батька — тим, як чорно світилися вони під його золотою короною. Але коли поклав руку на тендітне плече моєї сестри, він чомусь мав вигляд, як дерево взимку, голе й зсохле. Він знав це, подумала я, і насупився сердито, через що моя сестра заясніла ще більше. Вона буде щаслива тут, подумала я. Або повновладна, що для неї те саме.

— Ось, — промовив Еет, нахилиючись близько до мого вуха. — Дивися.

Він показував на смертного, чоловіка, якого я доти не помічала і який стояв віддалік від юрби. Молодий, голова виголена на єгипетський манір, а шкіра обличчя чудово пасувала до рис. Мені він сподобався. Його ясні очі не були затьмарені вином, як у всіх.

— Певна річ, він подобається тобі, — сказав Еет. — Це Дедал. Він одне з чудес світу смертних, майстер, який міг би позмагатися з богом. Коли я стану царем, то також збиратиму навколо себе таких славетних смертних.

— Так? І коли ти будеш царем?

— Скоро, — відказав він. — Батько дає мені царство.

Я думала, що він жартує.

— А я зможу там жити?

— Ні, — сказав він. — Воно моє. Ти повинна надбати власне.

Його рука переплелася з моєю, як завжди, однак зненацька все змінилося, і його голос вихопився на свободу, наче ми розійшлися, відв'язавшись одне від одного.

— Коли? — хрипко мовила я.

— Опісля. Батько вирішив забрати мене відразу.

Він сказав це так, наче то якесь незначуще запитання. Мені здалося, що я обертаюся на камінь. Я припала до нього.

— Як ти міг мені не сказати? — заговорила я. — Ти не можеш мене покинути. Що зі мною буде? Ти не знаєш, як було мені без тебе...

Він стягнув мої руки з шиї.

— Не потрібна ця сцена. Я не можу гнити в підземеллі все своє життя, позбувшись усього.

«А як же я? — хотілося запитати мені. — Я повинна гнити?»

Проте він обернувся, щоб поговорити з котримось із моїх дядьків, і, щойно подружня пара ввійшла до спального покою, ступив на батькову колісницю. І потім зник у золотому вирі.

Перс покинув нас за кілька днів. І ніхто не здивувався, бо без моєї сестри палати батька здавалися йому порожніми. Він сказав, що прямує на схід і житиме серед персів.

— Їхнє ім'я таке, як і моє, — зауважив він по-дурному. — Я чув, що вони ростять істот, яких називають демонами, і хотів би побачити бодай одну.

Мій батько насупився. Він незлюбив Перса, відколи той поглумився з нього через Міноса.

— Навіщо їм демони, коли є ми?

Перс навіть не думав відповідати. Він вирушить водним шляхом і навіть не проситиме батька завезти його.

— Тепер принаймні мене не дратуватиме твій голос, — останнє, що він сказав мені.

За кілька днів усе моє життя відкотилося назад. Я знову була дитиною, яка чекала, поки батько стане на колісницю, тимчасом як моя мати вилежувалася на Океанових берегах. Я лежала в порожніх палатах, відчуваючи, як роздирає горло самотність, і коли терпіти було несила, тікала на свій та Еетів старий самотній берег. Там я знайшла камені, яких торкалися Еетові пальці. Ходила піском, по якому ступали його ноги. Звісно, він не міг залишитися. Він був божественним сином Геліоса, осяйним та блискучим, милоголосим і розумним, що плекав надію на престол. А я?

Я пригадала його очі, коли благала. Я добре знала його й могла прочитати, що було в них написано, коли він дивився на мене: «Не заради ж неї».

Я сіла на скелях і згадувала історії про німф, які плакали, доки не оберталися на камінь і крикливих птахів, на німу звірину й стрункі дерева, помисли, що обростали корою довіку. Здавалося, я не здатна навіть на це. Життя оточило мене гранітною стіною. Я подумала, що мала б заговорити з отими смертними. Я могла би знайти з-поміж них чоловіка. Я донька Геліоса, і котрийсь із тих неотесаних мужів, напевне, узяв би мене. Будь-що було б краще за те, що я маю.

І саме тоді я угледіла човен.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Я знала про кораблі з картин, чула про них з оповідей. Знала, що вони золоті й великі, як левіафани, і що їхні поручні вирізьблено зі слонової кості й рогу. Їх або волокли всміхнені дельфіни, або вела на вітрилах команда з п'ятдесяти чорноволосях нереїд з обличчями срібними, наче місячне сяйво.

Той човен мав щоглу тонку, як парость. Його вітрило перекошене й діряве, підлатане на боках. Обпалене, воно ясніло під сонцем. Смертний.

Людство розходилося світом. Минули роки, відколи мій брат знайшов ту занедбану місцину, щоб там бавитися. Я стояла за кам'яним виступом і дивилася, як чоловік плив, оминаючи скелі й тягнучи рибальські снасті. Він мав зовсім інакший вигляд, ніж причепурені достойники у дворі Міноса. Його довге чорне волосся було забризкане морською піною, одяг приношений, а шию вкривали струпи. Шрами вкривали руки, скалічені риб'ячою лускою. Його рухи не були аж надто граційні, однак сильні й правильні, наче в судна, що розтинали хвилі.

Я відчула, як гупає кров у вухах. Знову пригадала історії про німф, яких ївували смертні. Але обличчя цього чоловіка було лагідне й молоде, і руки, що тягли улов, — спритні, але не жорстокі. Хоч там як, у небі наді мною батько, якого не дарма називають Усевидцем. Якщо я потраплю в небезпеку, він до мене прийде.

Чоловік був уже близько від берега. Він удивлявся у воду, вистежуючи рибу, якої я не бачила. Я дихнула на повні груди й вийшла на берег.

— Вітаю тебе, смертний.

Він здригнувся, тягнучи сіті, але не випустив їх.

— Вітаю, — відказав він. — Що це за богиня зі мною говорить?

Його голос, солодкий, неначе літні вітри, пестив мої вуха.

— Цирцея, — мовила я.

— Ох... — Незворушний вираз застиг на його обличчі.

Уже згодом він розповів мені: так було тому, що він не чув про мене й боявся скривдити. Він опустил коліна на грубі дошки.

— Моя милостива пані. Чи я, не відаючи, заплив у твої води?

— Ні, — відказала. — Я не маю вод. Це човен?

На його обличчі заграли почуття, але я не могла розгадати їх.

— Так, — сказав він.

— Я хотіла б поплисти на ньому, — попросила я.

Він завагався, а потім наблизився до берега; але тоді я ще не знала, що таке чекання. Я побрела через хвилі до нього й видерлася на борт. Палуба була гаряча навіть крізь сандалії, і її легке похитування було рівномірне й приємне, наче я їхала верхи на гадюці.

— Рушай, — сказала я.

Я була дуже скута, зодягнувшись у свою божественну гідність, про яку навіть не знала. Але він був скутий ще більше. Він задрижав, коли мій рукав торкнувся його. Його очі бігали щоразу, коли я намагалася заговорити. Нараз я усвідомила, що знаю ці жести, бо сама так робила тисячу разів — перед батьком, і дідом, і тими могутніми богами, які простували крізь моє життя. *Велика череда страху.*

— О ні, — мовила до нього. — Я не така. У мене немає майже ніякої сили, і я тебе не скривджу. Почувайся вільно, як доти.

— Дякую, добра богине.

Але він сказав це з тримтінням у голосі, і я засміялася. І саме цей сміх, а не мої запевнення, здавалося, трохи заспокоїв його. Минала хвилина за хвилиною, і ми почали говорити про речі, які оточують нас: рибу, яка скидалася на воді, птахів, які шугали в небі. Я спитала, як він робить свої сіті, і він розповів мені тепло, що ретельно дбає про них. Коли я назвала йому ім'я свого батька, він мимоволі зиркнув на сонце й затремтів ще дужче, але наприкінці дня, переконавшись, що на нього не зійшов нічий гнів, став переді мною на коліна, сказавши, що я, напевне, поблагословила його сіті, бо таких повних він ще не бачив.

Я подивилася вниз на його густе чорне волосся, що виблискувало у вечірньому світлі, його міцні плечі, що похилилися низько. То було саме те, чого ждали боги в моїх палатах, — таке поклоніння. Я подумала, що він, напевне, не зробив цього правильно, але і я теж. Мені хотілося одного — побачити його обличчя знову.

— Підведися, — сказала йому. — Будь ласка. Я не благословляла твоїх сітей і не маю такої сили. Я народилася від наяд, які мають владу лише над прісною водою, і не володію навіть їхніми мізерними дарами.

— Отже, — мовив він, — чи можу я повернутися? Ти будеш тут? Бо я ще ніколи в житті не бачив такої дивовижної богині, як ти.

Я стояла у світлі свого батька й тримала Еета в руках, і на моєму ліжку лежали купи покривал із товстої вовни, сплетених руками смертних. Але тільки тієї хвилини відчула нарешті, що мене зігріває тепло.

— Так, — сказала я йому. — Я тут буду.

Його ім'я — Главк, і він приходив щодня. Приносив хліб, якого я не куштувала ніколи, і сир, який уже їла, й оливки, які він так пречудово розкушував. Я запитала його про сім'ю, і він відповів, що його батько старий і в'їдливий, завжди сердиться й непокоїться про їжу й що його мати колись робила ліки з трав, але тепер знесиліла від тяжкої праці, а його сестра народила п'ятьох дітей, і вона завжди недужа й сердита. Усіх їх виженуть із дому, якщо він не віддасть панові належної плати.

Ніколи ще ніхто так не зв'язався мені. Я впивалася кожною з тих історій, як крутіж убирає в себе хвилі, хоча й ледве розуміла навіть половину того, що вони означали: злидні, виснажливу працю і людський жах. Ясним було лише обличчя Главка, його прегарне чоло та серйозні очі, дещо вологі від печалей, але завжди всміхнені, коли він дивився на мене.

Я любила спостерігати за його щоденною працею, яку він робив руками, а не звичайним порухом сили: лагодив порвані сіті, чистив палубу човна, добував із кременя вогонь. Розпалюючи багаття, він дбайливо збирав шматочки сухого моху, клав спочатку лише їх, а тоді менші гілочки й згодом більші, підкладаючи їх згори й з боків. Це

також мистецтво, про яке я не знала. Коли мій батько запалював дерево, це не вимагало клопоту.

Він побачив, що я дивлюся, і присоромлено потер свої мозолисті руки.

— Я знаю, що маю потворний вигляд.

«Ні, — подумала я. — Палати мого діда переповнені осяйними німфами й м'язистими річковими богами, але я волію дивитися на тебе, а не на них».

Я похитала головою. Він зітхнув.

— Мабуть, це дивовижно — бути богом і ніколи не мати й сліду на шкірі.

— Мій брат одного разу сказав, що це як вода.

Главк поміркував.

— Так, я можу це уявити. Вона переливається з тебе, як з повної чаші. Хто твій брат? Ти не говорила про нього раніше.

— Він від'їхав у далекі краї, щоб стати там царем. Його звати Еет. — Це ім'я було дивно вимовляти тепер, коли минуло стільки часу. — Я хотіла поїхати з ним, але він відмовив мені.

— Здається, він дурний, — сказав Главк.

— Що ти хочеш сказати?

Він підвів на мене очі.

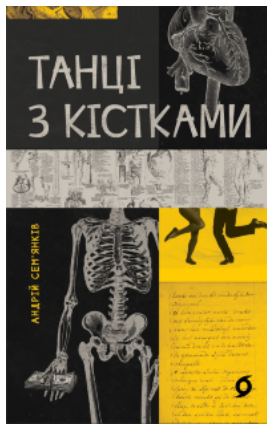
— Ти золота богиня, прегарна й добра. Якби я мав таку сестру, то ніколи не залишив би її.

Наші руки торкалися, коли він працював біля поручнів судна. Коли ми сіли, моя сукня загорнулася за його ногу. Його шкіра була тепла й трішки шорстка. Іноді я ронила якусь річ, щоб ми могли підняти її разом і наші руки зустрілися. Того дня він навколішках розпалював вогонь на березі, щоб приготувати собі обід. Це й далі було одне з моїх улюблених видовищ — просте смертне диво кременя й губки. Його волосся мило нависало над очима, а щоки червонилися у світлі полум'я. Я задумалася про свого дядька, який приніс йому цей дар.

— Я бачила його одного разу, — сказала я.

Главк настромив рибу на рожен і став пекти.

Рекомендована література

Танці з кістками

День Пса

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ